

Tilsvar til Sandøy, Conzett, Kristoffersen og Nesse

Sverre Stausland Johnsen

Inngang

I 2016 kom det fyrste bandet i verket *Norsk språkhistorie* ut. Bandet heiter *Mønster*, og eg skreiv ein kritisk omtale (frå no «SJ») av dette bandet i *Norsk lingvistisk tidsskrift* 37, der eg særleg vurderte om bandet nådde målet om å verta eit referanseverk for norsk språkhistorie. I *Norsk lingvistisk tidsskrift* 38 kom Helge Sandøy, Philipp Conzett, Gjert Kristoffersen og Agnete Nesse med «svar på omtalen» (frå no «SCKN»), og dei gjer det «både som redaktorar for verket og forfattarar i [*Mønster*]» (s. 93–94). Lagt i hop har SCKN skrive vel tretti prosent av kapittelinnhaldet i *Mønster*.

Konklusjonen står

I omtalen min kom eg til denne hovudkonklusjonen (SJ s. 127):

Det største lytet med boka, særleg av di ho er etla til eit vitenskapleg oppslagsverk, er at det er for mange reine mistak i henne. Det er påstandar og utgreiingar om språktrekk og språkendingar frå alle stega i den norske språkhistoria som er beint fram range, og somme av dei må me kunna kalla for grove mistak. [...] Det er nok til å konkludera at dette verket ikkje kan setjast i staden for dei gamle språkhistoriebøkene [...].

I artikkelen kjem eg med tretti døme på slike mistak, men opplyser om at boka har fleire enn det (s. 79, 127). I gjennomgangen av desse tretti døma kategoriserer eg somme av utgreiingane som rettelege mistak, og for andre utgreiingar ordlegg eg meg meir varsamt og skriv at dei «strid mot den vanlege læra», «strid med hovudopplagsverka» og dilikt (s. 91, 92, 95, 97, osb.).

SCKN skriv på fyrste sida at «det meste i kritikken hans treng korreksjon» (s. 93), og i konklusjonen seiest dei ha avsanna mange av dei døma eg gjev på mistak i *Mønster* (s. 126):

Når vi no har gått igjennom omtalen, ser vi at han er full av mange mistak om både «mange» og «grove mistak» (Johnsen 2019: 79, 127).

Men denne påstanden svarar dåleg til det røynde innhaldet i artikkelen deira. Trass i at artikkelen er på nær førti sider, vert berre åtte av dei tretti døma i det heile nemnde. Av desse åtte vedgår SCKN for fire av dei at dei er rettelege mistak, og at kritikken min er rettkomen (s. 95, 117, 119). Av dei fire døma som står att, tek SCKN sjølvkritikk ved tre av dei for at framlegginga i *Mønster* er «uklår» (s. 114–115, 119).

Det er berre ved eitt einaste av dei tretti døma eg gjev på mistak, at SCKN hevdar utgreiinga i *Mønster* er rett, og at kritikken min er urettkomen. Det gjeld påstanden i *Mønster* om at det er «vikværske målføre og egdske kystmål» der fleirtalsendinga *-er* «har vorte einerådande» i inkjekjønn (s. 248). Men eg kjenner ikkje til eit einaste slikt målføre der det heiter *mange barnar, dyrer, egger, folker, liker, liver, måler, skriker, slager, taler* og *årer* i inkjekjønn. Om SCKN gjer det, trur eg lesarane gjerne vil vita kvar det finst.

Når SCKN legg imot kritikken min om mistak i *Mønster* ved berre eitt av dei tretti døma eg gjev, då tyder det at dei ikkje freistar å rikka ved det som var hovudkonklusjonen min i SJ. Når den vert ståande utan motlegg, er det lite gagn i å gå nærare inn på alt anna dei skriv i den nær førti sider lange artikkelen.

Ålmenn kritikk av omtalen

SCKN er mildt sagt ikkje nøgde med omtalen min av *Mønster*. Misnøyet går hovudsakleg ut på at SCKN held artikkelen min for å vera ei bokmelding, og at han ikkje ter seg so som dei meiner ei bokmelding skal (s. 94, 126). Men som det kjem fram i innleiinga i SJ, er føremålet med artikkelen min å røkja etter om dei krava ein må setja til eit «fagleg referanseverk», som boka etlar å vera, er stetta. Og det er nettopp det eg har vurdert boka etter, som det skulle gå klårt fram av oppsummeringa mi (s. 125–128). Det har ikkje vore eit mål, so som SCKN tykkjer det skulle ha vore, «å presentere analysane [i *Mønster*], så fullstendig som mogleg» (s. 94).

I tillegg meiner SCKN eg har skyldnad til å leggja fram det «forfattarane har hatt som intensjon å formidle» og at «ein [bør] kunne vente at meldaren

presenterer innhaldet i boka på forfattarane sine premissar» (s. 94, 126). Oppsummert tykkjer dei eg «misforstår teksten i [*Mønster*]» (s. 93). Her kan eg nøya meg med å sitera kulturredaktøren i Aftenposten, Cecilie Asker (14/6/2020, s. 3, mi utmerking):

Det er [...] ikke uvanlig at det kommer tilbakemeldinger om at anmelderne ikke har forstått kunstens premisser eller kunstnerens intensjoner. Det er veldig forståelig at en kunstner eller utgiver, som har jobbet lenge med et verk, blir skuffet over en anmeldelse som ikke gjenspeiler det de selv opplever å ha skapt. *Men det er ikke anmelderens oppgave å godta kunstnerens premisser.* Deres oppgave er å gi kvalifiserte vurderinger av kulturprodukter [...] slik de fremstår for brukerne, for deretter å formidle dette til leserne.

Lesarane av *Mønster* kan ikkje vita kva «forfattarane har hatt som intensjon». Me kan berre leggja til grunn det som står skrive i verket.

Stråmenn og grunnlause skuldingar

I eit ordskifte mellom fagfolk i eit fagtidsskrift ventar ein at argumentasjonen er sakleg. SCKN har ei lang rekkje merknader til artikkelen min, men diverre rettar ikkje desse seg mot ting eg røynleg har skrive i SJ. Eit gjennomgåande drag i artikkelen frå SCKN er å skriva «Johnsen meiner at ...» eller dilikt, der det fylgjer noko eg aldri har sagt eller skrive, og so mæler SCKN mot det. I denne stråmannsargumentasjonen vert eg tillagd løglege meiningar og ekstreme synspunkt som SCKN sjølve har formulert. Det er lett å «vinna» eit ordskifte om ein fører ordet både for seg sjølv og for motparten. I dette tilsvaret vil eg ikkje forsvara ting eg ikkje har skrive. Eg har synt før at redaktørane og forfattarane i *Mønster* grip til stråmenn når dei vil mæla mot kritikken min (sjå *Norsk Tidend* nr. 1/2020).

Det mest bisnelege i artikkelen frå SCKN er at dei finn føre å skulda meg for å driva med fusk og fals. Dei skuldar meg for «sitatfjusk» i tilfelle der dei ikkje kan syna at eg har sitert nokon rangt (s. 113), seier eg gjev «fullstendig gale» og «usanne referat» i tilfelle der eg siterer kjeldene mine ordrett (s. 108–110), og skuldar meg for «direkte referatfjusk» i tilfelle der det eg skriv, samsvarar heilt opp med kjeldene eg viser til (s. 109). Kva dei vonar å vinna med desse åttaka, er uvisst. Skuldingane er grunnlause, kor som er.

Stråmannsargumenta og dei grunnlause skuldingane er merke på at det dei kallar «svar på omtalen», i røynda er mest retorikk. Slikt byd ikkje inn til eit fagleg ordskifte, men det var kan henda heller ikkje målet med artikkelen deira.

Utgang

Eg enda omtalen min i SJ med ei von om at *Mønster* skulle koma i ei ny utgåve, der mellom anna dei mistaka eg la fram, kunne rettast (s. 127–128). SCKN stadfester «arbeidet med å lage ei revidert utgåve av verket» (s. 121), og det skal difor verta interessant å sjå i kva stykkje boka kjem til å verta omvølt. Dersom SCKN meiner omtalen min er «heilt misvisande» og at «det meste i kritikken hans treng korreksjon» (s. 93–94), då er det heller ingen grunn til at den nye utgåva skal taka omsyn til kritikken eg la fram i SJ. Det skal verta interessant å sjå om SCKN står ved den konklusjonen når den nye utgåva skal skrivast.